

บทที่ 6

แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบครัว

ในบทนี้ ผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งสอดคล้องวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 4 เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจากกรณีศึกษาภาคใต้ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากครอบครัวผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว 4 ครอบครัว เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือเจ้าหน้าที่จากโรงเรียนที่มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานการศึกษาทางเลือก และผู้ประเมินที่ได้รับ ความยินยอมจากครอบครัว โดยการระดมกลุ่มย่อย (Focus group) และเครื่องมือที่ใช้เก็บ ข้อมูลเป็นเอกสารประกอบการประชุมกลุ่มย่อย ที่ได้จากผลการวิจัยเชิงคุณภาพระยะที่ 3 ซึ่งเป็น ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในภาคใต้ ที่ได้ จากข้อคำถามปลายเปิด มาใช้เป็นประเด็นสำคัญควบคู่กับนำเสนอผลการวิจัยเชิงคุณภาพในระยะที่ 2 เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจาก 4 ครอบครัวกรณีศึกษา เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้เห็นภาพรวมงานวิจัย โดยจัดทำเอกสารการประชุมกลุ่มย่อยฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ ในการประชุมกลุ่มย่อย ผลจากการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่นำเสนอมุมมองเพิ่มเติม โดยเน้น ย้ำในการให้ความสำคัญกับหลักการในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบครัว และแนวทางใน การจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการเพื่อให้เกิดผลในเชิงการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมในแต่ละ ประเด็นดังต่อไปนี้

หลักการในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบครัว

เมื่อกล่าวถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบครัวนั้น ประเด็นหนึ่งที่สำคัญในการ ทำงานร่วมกันเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้จริงสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องและครอบครัว ควรมี หลักการสำคัญ ที่เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบครัว ร่วมกันเสียก่อน เปรียบเสมือนการมองเห็นเส้นทางก่อนที่ทุกคนจะร่วมเดินไปด้วยกัน เพื่อให้ทุก ๆ ฝ่ายไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ผู้เรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา สามารถทำงานร่วมกันจน สำเร็จดังเป้าหมายที่วางไว้ โดยมีหลักการสำคัญที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ จำนวน 3 ข้อ ดังนี้

1. หลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ก่อนในการทำงานใด ๆ ร่วมกันนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียนทางเลือก เป็นต้น และ ครอบครัวผู้จัดการศึกษา โดยครอบครัวควรมีการปรับระบบความเชื่อ ความคิด ค่านิยม ระวัง ให้ตรงกัน โดยมุ่งจัดการเรียนรู้เพื่อเด็กหรือผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยทำความเข้าใจกันและพูดคุยเกี่ยวกับ

คุณค่าของการศึกษา ตระหนักว่าการศึกษาในระบบไม่ใช่ระบบการศึกษาที่ดีที่สุดเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ทุกฝ่ายจึงจำเป็นต้องช่วยกันหาทางเพื่อส่งเสริมการดำเนินการต่าง ๆ ที่ทำร่วมกันให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี แม้ว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละจังหวัดและครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว อาจพบอุปสรรคต่าง ๆ ในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมา จึงเสนอว่าทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรขจัดความเข้าใจไม่ตรงกันดังกล่าวและปล่อยวางเสียก่อน เนื่องจากการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นเรื่องใหม่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องก็มีความเข้าใจน้อยไม่ว่าจะเรื่องกฎระเบียบ หลักเกณฑ์ต่างหลักสูตร รวมถึงการปรับใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละครอบครัว ดังนั้นทั้งครอบครัวและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจึงควรได้เรียนรู้ไปด้วยกัน

2. การจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีการเรียนการสอนหรือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งมีลักษณะเป็นกระบวนการ อันหมายความว่า การเรียนรู้นั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เสมอ มีความต่อเนื่อง และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ผ่านการใช้วิธีการเรียนการสอนที่แตกต่างหลากหลาย สามารถปรับเปลี่ยนไปเรื่อยตามบริบทของผู้เรียน ทั้งพัฒนาการ วัยและความสนใจของผู้เรียน จะเห็นได้ว่ากระบวนการไม่เปลี่ยนเพราะอยู่ที่การมีส่วนร่วมของลูกหรือผู้เรียน แต่ถ้าหากครอบครัวรวมทั้งเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องในการจัดให้ความสำคัญแก่วิธีการ อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในบริบทการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จึงควรมองภาพรวมที่จำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นและปรับได้ตลอด เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ในเรื่องนั้นอย่างเหมาะสม

3. การตระหนักถึงการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ภายในครอบครัว ครอบครัวผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวควรระลึกถึงความจริงที่ว่าครอบครัวบ้านเรียนนั้นต้องเป็นนักเรียนรู้นี้ในทันที กล่าวรวมถึงคุณพ่อคุณแม่และผู้เรียน เพราะสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวมีความแตกต่างกัน ครอบครัวจึงควรรู้จักค้นหาและสืบเสาะด้วยตนเองสิ่งที่ครอบครัวสนใจ เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนและครอบครัว การรอคอยเพื่อฟังพาดังหรือผู้อื่นเพียงอย่างเดียวอาจเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้ได้ ดังนั้นพ่อแม่จึงต้องเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Active learner) ตลอดเวลา พยายามคิดค้นและศึกษาหนทางเพื่อเรียนรู้ อาจผ่านพบอุปสรรคบ้าง ก็ควรค่อย ๆ เรียนรู้และทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นร่วมกัน ท้ายที่สุดครอบครัวก็จะสามารถบรรลุถึงเป้าหมายทางการศึกษาที่ต้องการได้

แนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบครัวจากกรณีศึกษาภาคใต้

หลักสูตร

จากการประชุมกลุ่มย่อยเรื่องแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบครัว ประเด็นเกี่ยวกับหลักสูตร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. หน่วยงานด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวทั้งของภาครัฐ ภาคเอกชน และครอบครัว ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวควรมีการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับกระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ครอบคลุมทั้งเรื่องหลักสูตร วิธีการปรับใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ความยืดหยุ่นในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครอบครัว การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของผู้เรียนในครอบครัวบ้านเรียน เป็นต้น เพื่อส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมและให้ความสำคัญเพื่อทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เข้าถึงและเปิดโอกาสได้เรียนรู้ร่วมกันตลอดเวลา ทำให้เกิดความใกล้ชิด

ระหว่างกันมากขึ้น ระหว่างผู้ประเมินผลการเรียนรู้ของแต่ละครอบครัวผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว และเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เพื่อช่วยให้ทุกฝ่ายสามารถทำความเข้าใจซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น

2. ครอบครัวผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวเสนอว่าหน่วยงานของรัฐควรจัดตั้งให้มีหน่วยงานอิสระในการดูแล ให้คำแนะนำและช่วยเหลือครอบครัวผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว หรือผู้ที่สนใจ เนื่องจากครอบครัวผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวพบข้อจำกัดของการทำงานภายใต้กรอบความคิดและกรอบการทำงานแบบเดิมซึ่งมีพื้นฐานมาจากการศึกษาในระบบ และเรื่องการจัดการศึกษาโดยครอบครัวถือเป็นเรื่องใหม่ในฐานะรูปแบบหนึ่งของการศึกษาทางเลือก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องลดหรือตัดทอนกระบวนการทำงานต่าง ๆ ให้สามารถตอบสนองได้ตรงความต้องการของครอบครัว เพื่อรองรับให้การจัดการศึกษา บ้านเรียนเกิดความเป็นไปได้และช่วยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ทำงานในเรื่องนี้ให้ง่ายขึ้น หน่วยงานอิสระนี้ไม่ใช่เป็นภาระหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่โรงเรียนที่เปิดโอกาสในการทำงานร่วมกันสำหรับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเท่านั้น แต่ครอบครัวก็จำเป็นต้องทำให้ความร่วมมือเช่นกัน เพื่อทำให้เรื่องนี้เกิดขึ้นได้ และยังช่วยเชื่อมโยงช่องทางในการพบปะของกลุ่มครอบครัวบ้านเรียน เหมือนกับชมรมผู้ปกครองในโรงเรียนที่สามารถมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครอบครัว ถ้ามีหน่วยงานใหม่ที่มีฐานคิดเดียวกัน การทำงานจะเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานและสามารถทำงานร่วมกัน

3. ครอบครัวควรช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกในเรื่องภาษาที่ใช้ในการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ดังเช่น เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรต่างประเทศ ในกรณีที่ครอบครัวเลือกใช้หลักสูตรต่างประเทศ โดยบางครอบครัวใช้วิธีจดทะเบียนกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดควบคุมคู่กับการจดทะเบียนกับสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ ซึ่งครอบครัวนำหลักสูตรของสถาบันนั้นมาใช้เป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน เนื่องจากการสะท้อนคิดจากครอบครัวผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวที่พบอุปสรรคในการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่เขตพื้นที่ที่เกี่ยวข้องและครอบครัวบ้านเรียน ตัวอย่างเช่น ขั้นตอนการประเมินผลการเรียนรู้ ในกรณีที่ครอบครัวซื้อหลักสูตรจากต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ เกาหลี เป็นต้น อาจมีปัญหาในการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ทางเขตกับบ้านเรียน เพราะเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอาจไม่เข้าใจเรื่องหลักสูตรต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาต่างประเทศ ครอบครัวบ้านเรียนควรช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวก โดยการแปลหรือถอดความของหลักสูตร ให้เข้าใจ และเห็นถึงความเชื่อมโยงของสาระและแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้กับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเนื้อหาในหลักสูตรแกนกลางดังกล่าวได้เปิดโอกาสและกล่าวครอบคลุมเนื้อหาสาระอย่างกว้าง ๆ ครอบคลุมความรู้หลาย ๆ แขนงไว้แล้ว ดังนั้นครอบครัวบ้านเรียนจึงสามารถทำการแปลหรือถอดความหมายหลักสูตรต่างประเทศให้เชื่อมโยงถึงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ไม่ยากนัก เพื่อช่วยให้เจ้าหน้าที่ทำงานได้ง่ายขึ้น

วิธีการจัดการเรียนการสอน

จากการประชุมกลุ่มย่อยเรื่องแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบครัว
ประเด็นเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนการสอน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละจังหวัดควรช่วยส่งเสริมสร้างช่องทางในการเรียนรู้
เพิ่มเติมให้กับครอบครัวผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวสามารถเข้าถึงทรัพยากร
การเรียนรู้ต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง เพื่อตอบสนองต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น
ดังตัวอย่างที่ดีในการดำเนินการเพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของครอบครัวที่เกิดขึ้นของสำนักงาน
เขตพื้นที่สงขลา เขต 2 ที่ใช้ตัวเสริมมาช่วยในการเรียนสำหรับผู้เรียน เป็นการแบ่งปันในการเข้าถึง
ทรัพยากรการเรียนรู้ของโรงเรียนร่วมกันระหว่างสองโรงเรียน โดยใช้ชื่อว่า “โรงเรียนบ้านพี่โรงเรียนน้อง”
ให้โรงเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ ขณะนี้ได้เริ่มดำเนินการไปแล้วในโรงเรียนบ้านหินกุด
ซึ่งในการแบ่งปันทรัพยากรนี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 2 ได้เปิดพื้นที่และสร้างตัวช่วย
สนับสนุนครอบครัว ทำให้ครอบครัวผู้จัดการศึกษาในครอบครัวสามารถใช้ทรัพยากรได้ ซึ่งการดำเนินการ
เช่นนี้มีใช่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการอนุญาต เนื่องจากนี้เป็นสิทธิที่ครอบครัวพึงมีพึงได้อยู่แล้ว ซึ่งสำนักเขต
พื้นที่การศึกษาแต่ละแห่งต้องเข้าไปดูแลและอำนวยความสะดวกสำหรับผู้จัดการศึกษา จากรูปแบบ
การจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ครอบครัวบ้านเรียนหรือผู้กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องอาจนำวิธีการดังกล่าว
ไปสู่การประยุกต์ใช้ได้เนื่องจากจะช่วยให้เกิดการทำงานร่วมกัน

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละจังหวัดหรือครอบครัวผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว
ควรจัดการปฐมวัย เมื่อครอบครัวมีความประสงค์จะจัดการศึกษาโดยครอบครัว และต้องมีการนัดหมาย
เพื่อพบปะ แสวงหากันอยู่เรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่องระหว่างครอบครัวผู้จัดการศึกษาและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
เช่น เจ้าหน้าที่ของกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา ศึกษาพิเศษ เป็นต้น เพื่อจะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น
ซึ่งกันและกัน รวมถึงการบอกกล่าวถึงความคืบหน้าในการจัดการเรียนการสอนของครอบครัวที่ย่อมจะ
เปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติของผู้เรียน ทุกฝ่ายควรเข้าใจตรงกันว่า การเขียนแผนการจัดการศึกษา
รวมถึงวิธีการเรียนการสอนนั้นนับว่าเป็นเรื่องยากสำหรับทุกคน ไม่ว่าจะป็นเจ้าหน้าที่อยู่ในองค์กร
ที่เกี่ยวข้อง ครู ผู้บริหาร หรือครอบครัวผู้จัดการศึกษา ดังนั้นจึงควรมีการประชุมกันเป็นครั้งคราว
การปฐมวัยถือว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่สิ่งสำคัญคือความต่อเนื่องในการทำงานร่วมกัน
เพื่อแต่ละฝ่ายจะได้โอกาสนำเสนอ พัฒนา และปฏิบัติจริงเพื่อการเรียนรู้กันในรอบปี ควรมีการทำ
ข้อตกลงร่วมกันก่อน แล้วค่อยมาทำงานเรียนรู้ร่วมกันได้ ทั้งครอบครัวและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
ควรตระหนักถึงความสำคัญในความตั้งใจในการปรับพัฒนาร่วมกันไปเรื่อย ๆ เพราะการศึกษาเกิดขึ้น
ตลอดเวลา

3. ครอบครัวผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวและสำนักงานเขตพื้นที่ควรเผยแพร่ความรู้และ
พิจารณาเกี่ยวกับทางเลือกในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่ศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและ
มัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการสมัครเรียนต่อกับหน่วยงาน ดังต่อไปนี้ 1) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ในแต่ละพื้นที่ 2) มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม
โดยถ่ายทอดออกอากาศการเรียนการสอนจากโรงเรียนวังไกลกังวล อ. หัวหิน จ. ประจวบคีรีขันธ์
ซึ่งถ่ายทอดสดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งครอบครัว
สามารถจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้เองที่บ้าน และครอบครัวก็ไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนเป็นครอบครัว
ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละจังหวัดหรือโรงเรียนทางเลือกต่าง ๆ

เช่น โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก โรงเรียนรุ่งอรุณ เป็นต้น เพราะเป็นการศึกษาที่จัดให้กับประชาชน ทุกเพศ ทุกวัย ไม่จำกัด พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียน ได้รับความรู้ด้านพื้นฐาน ทักษะในการประกอบอาชีพและทักษะที่จำเป็นสำหรับความรู้ด้านอื่น ๆ ทั้งมีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดผลและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขความสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของผู้เรียนนั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าครอบครัวและ ผู้เรียนสามารถดำเนินการได้ง่ายกว่า และที่สำคัญการศึกษารูปแบบนี้มีกฎหมายรองรับอยู่แล้ว การนำ วุฒิจากการศึกษาจากหน่วยงานก็เป็นที่ยอมรับทางกฎหมาย และสามารถนำไปใช้เพื่อศึกษาได้ อย่างเท่าเทียมกับการศึกษาในระบบ

การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้

จากการประชุมกลุ่มย่อยเรื่องแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบครัว ประเด็นเกี่ยวกับการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. องค์กรอิสระ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ครอบครัว ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวควรร่วมกันจัดทำ Mapping เรื่องสื่อ แหล่งเรียนรู้ และปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งสามารถทำได้โดยเริ่มหาข้อมูลจากครอบครัวบ้านเรียนที่ทำมาแล้ว ซึ่งมีประสบการณ์ในเรื่องนี้ มากพอควร เนื่องจากจัดการศึกษาโดยครอบครัวมานาน หากมีการจัดทำระบบจัดการข้อมูลเหล่านี้ ออกมาก็ทำให้ง่ายยิ่งขึ้น อาจเริ่มจากจังหวัดที่มีคนจดทะเบียนก่อน เพื่อเป็นช่องทางนำร่องในการใช้ เสียก่อน โดยเริ่มต้นจากพื้นที่ที่ครอบครัวอาศัยอยู่ เพื่อเป็นช่องทางนำร่องการทำงาน ใช้ความรู้และ สิ่งทีใกล้ตัวครอบครัวเสียก่อน เพื่อให้ครอบครัวบ้านเรียน หน่วยงานต่าง ๆ โรงเรียนสามารถเข้าถึงสื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่ทรงคุณค่าในท้องถิ่น สามารถนำความรู้มาใช้ได้จริง นอกจากนี้เมื่อพัฒนาไปถึงจุดหนึ่ง ก็ยังสามารถพัฒนาไปถึงขั้น Application ที่สามารถนำมาใช้ได้จริงอีกด้วย

2. ครอบครัวควรติดต่อประสานงานกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย (กศน.) หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับหอสมุด เช่น หอสมุดหมู่บ้าน เพื่อได้มีโอกาส พูดคุย แสดงความคิดเห็น นำเสนอร่วมกันในเรื่องการเลือกสรรทรัพยากรสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ วารสาร เป็นต้น ว่าสื่อแบบใดที่จะตอบสนองความต้องการในการใช้สื่อได้ตรงตามความต้องการ ของผู้เรียน หรือผู้อ่านที่จะช่วยกระตุ้นหรือดึงดูดให้เกิดความอยากอ่าน อยากเรียนรู้ได้ในความเป็นจริง เนื่องจากในปัจจุบันในหอสมุด สื่อที่มีอยู่แล้วบางครั้งไม่น่าสนใจเท่าที่ควร จะเห็นได้จากการที่ครอบครัว บ้านเรียนซึ่งให้ความสำคัญการอ่านหนังสือ มักจะเข้าไปอ่านหนังสือฟรีจากร้านหนังสือต่าง ๆ อยู่เสมอ เพราะการเข้าถึงทรัพยากรเหล่านี้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติรองรับสิทธิ์นี้กับทุกคนอยู่แล้ว คือ รัฐต้องจัดสรรให้สามารถเอื้อประโยชน์ได้จริงและใช้ได้จริง ไม่ใช่เพียงแค่มีกิจกรรมเอาไว้แต่ไม่ได้ ถูกนำมาใช้ประโยชน์ ดังนั้นจึงต้องจัดสรรทรัพยากรให้ตรงกับความต้องการของผู้รับบริการ รวมถึงผู้เรียน หรือเด็กบ้านเรียนจริงโดยที่ทำให้เด็กเหล่านี้มีสิทธิ์ได้รับการดูแลและเข้าถึงแหล่งทรัพยากร ซึ่งแท้จริง แล้วไม่ใช่เฉพาะครอบครัวบ้านเรียนแต่เป็นประชาชนทุกคนที่มีสิทธิ์ในการเข้าถึง

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เช่น เช่น สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัด เป็นต้น ควรสนับสนุนให้ครอบครัวที่จัดบ้านเรียน สามารถใช้สื่อร่วมกับโรงเรียน เช่น ตารางห้องแล็บ ว่าถ้าตรงกับช่วงที่ครอบครัวบ้านเรียนมีความประสงค์จะใช้ก็สามารถใช้ร่วมได้ โดยอาจทำเอกสารหรือหนังสือที่เก็บบันทึกข้อตกลง ความเข้าใจที่ตรงกัน หรือ ข้อตกลงที่จะร่วมมือระหว่างสองฝ่าย (Memorandum of understanding: MOU) ในการใช้สื่อร่วมกับโรงเรียน สถานศึกษาร่วมกับบ้านเรียน เพราะถือเป็นสิทธิของครอบครัวในการเข้าถึงทรัพยากร นอกจากนี้เพื่อการประสานงานและการปฏิบัติจริงทำได้ง่าย หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันนำเสนอช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ดังกล่าว เป็นรายละเอียดแจ้งให้ทราบแนวทางในการปฏิบัติเมื่อต้องการเข้าใช้ เช่น ค่าธรรมเนียม บุคคลที่ติดต่อ ระยะเวลาในการเข้าใช้ การดูแลร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้ครอบครัวผู้จัดการศึกษาสามารถเข้าถึงได้อย่างมากยิ่งขึ้น

4. หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เช่น มหาวิทยาลัย โรงเรียน หอสมุดประชาชน สำนักงานเขตพื้นที่ วิทยาลัยชุมชน เป็นต้น ควรร่วมกันสร้างช่องทางในการติดต่อสื่อสารเพื่ออำนวยความสะดวกให้บุคคลภายนอก รวมถึงครอบครัวบ้านเรียนสามารถเข้าไปใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพราะสิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิทธิของประชาชน ซึ่งรัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมการเรียนรู้ในทุกภาคส่วน ได้ให้คนเข้าไปใช้ประโยชน์เหมือนแหล่งทรัพยากรของมหาวิทยาลัย ซึ่งยังมีปัญหาในเรื่องการเชื่อมโยงเพื่อประสานงานที่ผู้ปกครองหรือผู้ใช้ทุกระดับให้เข้าถึงได้ และอีกส่วนหนึ่งคือฝ่ายบริหารจำเป็นต้องมีการทำความเข้าใจถึงเรื่องสิทธิทางกฎหมายที่หน่วยงานของภาครัฐควรต้องช่วยในการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนในที่นี้ครอบคลุมถึงครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวด้วยเช่นกัน

5. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรนำเสนอมือถือการกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว ได้แก่ หนังสือ “ทำไมต้องโฮมสคูล” ของแม่ส้ม (สมพร พึ่งอุดม) หนังสือของอาจารย์ ยุทธชัย เฉลิมชัย นายกสภาคบ้านเรียนไทย และหนังสือ “โรงเรียนทำเอง” ของอาจารย์วิศิษฐ์ วังวิญญู ที่ได้ทำโฮมสคูลกับลูกชายของอาจารย์เอง มาใช้ประโยชน์โดยการนำมาเผยแพร่แก่สาธารณชน ผู้เกี่ยวข้อง และครอบครัวที่สนใจในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ช่วยทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เข้าถึงได้ ทั้งยังสามารถนำมาทำเป็นคู่มือแนะนำหรือเครื่องมือในการเรียนรู้สำหรับครอบครัวบ้านเรียนมือใหม่ ซึ่งสามารถให้ความรู้ได้ทั้งผู้ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบรับผิดชอบทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายประสานงาน เพื่อมาศึกษาร่วมกันแล้วเกิดความเข้าใจ เพื่อที่จะปรับทัศนคติของสังคมให้เข้าใจครอบครัวหรือคนที่มาทำเรื่องการจัดการศึกษาโดยครอบครัวว่าการจัดการศึกษารูปแบบนี้เป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้ และเอกสารเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวก็ไม่ควรจำกัดผู้รับสารให้อยู่แค่ในกลุ่มครอบครัว แต่ควรเผยแพร่ในกลุ่มอื่น ๆ เพื่อให้คนอื่น ๆ เข้าใจความเป็นบ้านเรียนที่ทำได้ตามสิทธิพึงมีพึงได้ของครอบครัวเท่านั้น

6. สื่อสารมวลชนควรเพิ่มรายการที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็ก และควรส่งเสริมให้ขยายเวลารายการให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้มากกว่าเรื่องบันเทิงเพียงอย่างเดียว เนื่องจากในปัจจุบันนี้เป็นที่ทราบกันดีว่าสื่อสารมวลชนนั้นมีบทบาทและมีอิทธิพลต่อความคิดของเด็กค่อนข้างสูง แต่รายการที่เอื้อสำหรับการเรียนรู้ของเด็กบ้านเรียนนั้นยังมีน้อยมาก โดยเฉพาะในฟรีทีวี ซึ่งรัฐสามารถจัดการเวลา

ให้สื่อเหล่านี้ตระหนักถึงบทบาทและให้ความสำคัญกับประโยชน์ในการรับชมสาระความรู้สำหรับเด็กทุกคนได้

การประเมินผลการเรียนรู้

จากการประชุมกลุ่มย่อยเรื่องแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบครัว ประเด็นเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรตระหนักถึงมุมมองและทัศนคติที่มีต่อการเรียนรู้ตามความเข้าใจของครอบครัวก่อนจะทำการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรทำความเข้าใจมุมมองของครอบครัว มองเห็นความแตกต่างระหว่างหลักคิดของการศึกษาในระบบและการศึกษาทางเลือก ในระบบโรงเรียนอาจต้องถูกและตีตามที่ระเบียบกำหนดไว้ เพื่อประเมินสติปัญญาและระดับคะแนน แต่วิธีการมองเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบโฮมสคูล คือ อะไรก็ไม่ถูกผิด แต่เป็นการเรียนรู้ บ้านเรียนไม่สนว่าคะแนนผลต้องเต็ม 100 ต่อให้ได้ 0 นั้นหมายความว่าผู้เรียนได้ผ่านการเรียนรู้มาแล้ว ไม่ควรยึดเกณฑ์เหมือนระบบโรงเรียนมาเป็นตัวตั้ง

2. หน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวนั้น ควรช่วยเหลือและปรับภาษาเชิงวิชาการที่ใช้ในการดำเนินการและที่ปรากฏในเอกสารต่าง ๆ เมื่อครอบครัวจดทะเบียนกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดต่าง ๆ เช่น คำว่า หลักสูตร ตัวชี้วัด ร่องรอย ผลการเรียนรู้ รูปแบบ เป็นต้น ซึ่งเข้าใจได้ยากสำหรับครอบครัวส่วนใหญ่ ซึ่งไม่ได้มีพื้นฐานโดยตรงในเรื่องการศึกษาให้ช่วยปรับเปลี่ยนเป็นภาษาง่าย ๆ หรือภาษาชาวบ้าน เนื่องจากเมื่อมีการติดต่อประสานงานหรือพูดคุยกัน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะใช้ภาษาทางการศึกษา หรือคำที่เป็นทางการ ค่อนข้างเป็นภาษาเฉพาะทาง หรือจะเข้าใจได้ในกลุ่มคนที่อยู่วงการเดียวกันเท่านั้น จึงทำให้ครอบครัวเกิดความไม่เข้าใจ อาจส่งผลเสียต่อการดำเนินการต่างร่วมกันหรือเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ทำให้การเขียนแผนการจัดการประสบการณ์หรือการประเมินการเรียนรู้เกิดปัญหาตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ครอบครัวเองก็จำเป็นต้องไปศึกษาและทำความเข้าใจ ซึ่งอาจใช้เวลานานกว่าจะเข้าใจได้ เรื่องภาษาจึงถือเป็นช่องว่างระหว่างครอบครัว ผู้จัดการศึกษาและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับบ้านเรียน ซึ่งครอบครัวบ้านเรียนกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละจังหวัดต้องสื่อสารกันให้เข้าใจยิ่งขึ้น เพราะอาจเป็นอุปสรรคในการทำงานร่วมกันได้ นอกจากนี้ยังรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เช่น สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัด เป็นต้น ควรต้องมีการทำเครื่องมือหรือคำอธิบายที่ง่ายต่อความเข้าใจในการประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ครอบครัวเข้าถึงได้ง่ายและเจ้าหน้าที่ก็ง่ายในการปฏิบัติงาน เนื่องจากมีความเป็นรูปธรรมและสามารถทำได้จริงในระดับปฏิบัติการ มิใช่เป็นเพียงนโยบายหรือแนวคิดกว้าง ๆ แต่ไม่ได้มีวิธีการปฏิบัติ ซึ่งยังคงต้องเวลาพอประมาณในการดำเนินการให้เกิดผลได้จริง